

‘Onze perceptie van wat we normaal vinden is heel nauw geworden. Ik vergelijk het met de schietschijf van een dartbord, waarin alleen het kleinste middelste rondje voor *normaal* staat. Als je daarbuiten valt, dan krijg je al snel een stempel en een zorgtraject.’, stelt Linda Nugter. Nugter werkt bij het Ondersteuningsteam Zorg voor de Jeugd (OZJ), dat initiatieven ondersteunt die bijdragen aan vernieuwing en verbetering van de jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering in het hele land.

INTERVIEW: PLEIDOOI ONDERSTEUNINGSTEAM ZORG VOOR DE JEUGD

‘Durf als leerkracht klas open te zetten voor jeugdhulpverlener’

Gemeenten voeren de nieuwe Jeugdwet inmiddels voor het vijfde jaar uit. Drie jaar na de invoering volgde er in 2018 een eerste onafhankelijke evaluatie. Conclusie: met de decentralisatie was een goede beweging in gang gezet, maar de doelen om meer in samenhang tijdige, passende hulp te bieden waren nog niet behaald. Daarom nam het ministerie van VWS het initiatief voor het actieprogramma ‘Zorg voor de Jeugd’.

Ontwikkelaar van het OZJ, Linda Nugter: ‘Het actieprogramma is bedoeld om de goede beweging die er is te versnellen. In het Ondersteuningsteam kijken we vooral naar wat gemeenten, aanbieders en ketenorganisaties nodig hebben om samen de jeugdsector continu te blijven verbeteren.

Daarbij werken we vraaggericht, dus niet top down.’ Het thema waar Nugter aan werkt, is het versterken van het pedagogische klimaat in wijken en scholen. Ze noemt dit het versterken van het gewone leven en werkt daarmee ‘aan de voorkant’, stroomopwaarts. Met als doel het voorkomen van instroom in de jeugdhulp.

Die instroom neemt sinds de invoering van de Jeugdwet niet af, maar juist toe. In 2018 kregen 428.000 kinderen en jongeren jeugdzorg. Volgens Nugter komt dat deels omdat we te ver zijn doorgeschoten in het administreren en formaliseren van lichte hulp. ‘Ook zijn we in de maatschappij veel meer gaan problematiseren en medicaliseren. Als je een beetje druk bent of je IQ wat afwijkt, dan krijg je gelijk een stempel. Laten we maatschappelijk een bredere kijk hebben op wat normaal is’, bepleit Nugter.

Pedagogische bril

Dat begint volgens Nugter met een andere taal. ‘Taal doet al zoveel. Laten we het bijvoorbeeld vaker hebben over een *jongere* in plaats van een *cliënt*. Die term komt uit het medische model. Laten we naar het pedagogische model gaan, in plaats van door een zorgbril te kijken. Ik geloof echt dat de benadering dan anders wordt. Nu zijn we vooral bezig kinderen te behandelen, terwijl we ook ouders en leerkrachten moeten versterken.’

Hoe zou dat kunnen werken? Volgens Nugter is het goed om de leerkracht te versterken in bijvoorbeeld het omgaan met alle verschillen die er in een klas zijn. Leerkrachten en kinderen kunnen volgens haar zelf ook veel opvangen in de groepsdynamiek. Als voorbeeld draagt Nugter het drukke jongetje aan dat een plek aan de zijkant van de klas krijgt, zodat hij kan staan als hij het nodig heeft en daardoor toch in de klas kan blijven.

Het Ondersteuningsteam Zorg voor de Jeugd wil de goede voorbeelden in het land ophalen en deze delen, met een voorkeur voor wetenschappelijk bewezen interventies. Het OZJ staat een lerend stelsel voor, waarin het kijkt wat werkt, hoe het werkt en dat verbindt met andere regio’s. Het OZJ werkt in alle 42 jeugdhulpregio’s. ‘Er zijn al heel veel bewezen effectieve interventies, denk maar aan ruim 200 preventieve interventies van het Nederlands Jeugd Instituut (NJI). De kunst is om die duurzaam in te zetten.’

Inclusief onderwijs

Volgens Nugter zou het onderwijs niet per se passend, maar vooral inclusief moeten zijn. 'Passend is gericht op het individu en biedt maatwerk aan het kind, terwijl inclusief gaat over het schoolklimaat dat passend moet zijn voor álle kinderen op school. Het platform In1school laat zien dat het hen lukt om alle kinderen binnen de school te houden.'

Heel veel scholen worstelen volgens Nugter met passend onderwijs. Dat komt ook doordat ouders meer prestatiegericht zijn en veel bij de school neerleggen. 'We kunnen ouders versterken door jeugdhulpverleners deel te laten zijn van het onderwijsteam. Dan kunnen ze ouders makkelijker van raad en daad voorzien. Leerkrachten zouden ook versterkt kunnen worden door de jeugdhulpverlener, zoals de maatschappelijk werker of de jeugdverpleegkundige. Laat hen eens meekijken in groepsprocessen in de klas. Faciliteer met effectieve programma's op het gebied van bijvoorbeeld weerbaarheid of agressieregulatie. Dat vraagt wel van de leerkrachten dat ze hun schoollokaal durven open te zetten.'

Ruimte voor experiment

Jeugdhulpregio's die aan de slag willen met preventieve acties, kunnen met een goed transitieplan in aanmerking komen voor een transformatiebudget. 'Dat vraagt gedurfde keuzes van het college van B&W en de gemeenteraad. Laatst zag ik een geweldige vacature voor een 'inclusiepedagoog'. Zo iemand kan naast de school ook voor de wijk beschikbaar zijn door daar sociale netwerken te stimuleren. Kijk naar wat past op deze school, in deze wijk.' Er is steeds meer 'proof' en overtuiging dat een preventieve en pedagogische aanpak tot een afname van jeugdhulp zal leiden. Nederland kan daarbij een voorbeeld nemen aan Zweden, dat een lage instroom in de jeugdzorg kent.

Voor het actieprogramma Zorg voor de Jeugd trekt het ministerie drie jaar uit. Een echt duurzame transformatie kost volgens Nugter zeven tot tien jaar. Wat gaat een kind of jongere uiteindelijk van de transformatie merken? 'Wij hopen dat ze steeds meer steun voelen in hun omgeving. En daar waar dat niet kan of past, dat die jongeren nog beter passende hulp krijgen dan nu het geval is.'

Actieprogramma 'Zorg voor de Jeugd'

Het ministerie van VWS, de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), de Branches Gespecialiseerde Zorg voor Jeugd (BGJZ), de gezamenlijke beroepsorganisaties en cliëntorganisaties voeren samen het actieprogramma 'Zorg voor de Jeugd' uit. Het programma heeft als hoofddoel 'de jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering merkbaar en meetbaar steeds beter te maken voor kinderen, jongeren en gezinnen, zodat ze op tijd passende hulp ontvangen.'

Tot 2020 is er in het Transformatiefonds een bedrag van 108 miljoen euro beschikbaar om de vernieuwing en verbetering van de jeugdhulp te ondersteunen. Het Ondersteuningsteam Zorg voor de Jeugd (OZJ) adviseert en ondersteunt gemeenten, aanbieders, cliëntenorganisaties bij het verzamelen en delen van de oplossingen die zij bedenken. Hierdoor ontstaat er een lerend jeugdstelsel. Een online platform is nu in ontwikkeling waarop goede voorbeelden uit het land worden gedeeld.